

הרב יהושע מאיר רוזנטל רבה של שערי-חסד, ירושלים

אוצר החכמה

בענין תעשה ולא מן העשוי בציצית, מזוזה וסוכה

דברי שולחן

ושמואל ס"ל דבעי גם כן נענוע הסכך, ומשוה הגמרא להא דמצינו בדין הטלת ציצית בבגד דיש להטיל ארבע ציציות שהם שמונה בכל כנף, ואם הטיל חוט אחד ארוך וקשרן, ואחר הקשירה פסקן, לרב סגי בפסוק החוטם להכשיר הציצית, ולשמואל ל"א פסיקתן זהו עשייתן ובעי להתיר הקשר ושוב לקשור בכשרות, אחרת יהא פסול של תעשה ולא מן העשוי, והיינו דצריך דבשעת עשיית הציצית תהא בכשרות ולא בפסול, ובסוכה דף יא, ב אמרה הגמרא למ"ד לולב צריך אגד, אם אגד הלולב וההדס והיו ענביו מרובים מעליו, וליקט ביו"ט את הענבים ובזה הכשירו, אם ילפינן לולב מסוכה מפסיל משום תעשה ולא מן העשוי בפסול.

מבואר דפסול של תעשה ולא מן העשוי מצאנו בסוכה ובלולב למ"ד צריך אגד, ובציצית.

ובמנחות דף לג, א איתא דריש גלותא בנה בית, ואמר לרב נחמן שיקבע המזוזה קודם שיקבע המשקופים והמזוזה בבית, וא"ל רב נחמן קודם קבע המשקופים, ואח"כ נקבע המזוזה ופרש"י דגמרינן מציצית דכתיב ביה תעשה ולא מן העשוי ואי קבענא תחילה המזוזה במשקוף והדר הסיפין בבית הו"ל עשוי המזוזה קודם שתבא לידי מצוה. [ועי' בהגהות הגרי"פ שתמה על רש"י היכן מצאנו ילפוטא מזוזה מציצית, ואדרבה נאמר שני כתובים הבאים כאחד (היינו ציצית וסוכה) אין מלמדין. ועי' בספר ברייתא דמסכת תפילין ובבאור פרשה סתומה בסימן ל"ד שהביא בשם היראים במצוה ת' עמוד רי"ט בסופו דנלמד מקרא דמזוזה גופיה דכתיב וכתבתם על

משנה בסוכה דף ט"ו א'. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, והטעם דכתוב בתורה חג הסוכות תעשה לך, צריך שהסכך יהא עשוי ולא שעשוי מאליה כחוטט הגדיש שמחטט בפנים ומאליה נעשו הדפנות והסכך.

ובגמרא בדף י"ב א' שמעית מיניה דר' יוחנן תרתי חדא הא היינו מתניתין דחבילי קש עצים זרדין אין מסככין בהן, ואידך החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, חדא משום גזירת אוצר, וחדא משום תעשה ולא מן העשוי ולא ידענא וכו', ומוכח מכל הסוגיא דפסול הוא משום חג הסוכות תעשה לך ולא מן העשוי לבד, ומבואר שם נמי דאם שם חבילות עצים או קנים על הגג לשם ייבושן ולא לשם צל ובהגיע זמן חג הסוכות נמלך שיהא זה לצל פסולו משום תעשה ולא מן העשוי אע"פ ששונה היא מהא דמשנה בהחוטט את הגדיש, דבגדיש הפסול דלא עשה שום מעשה בעשיית הסכך ומשום זה מפסל דנעשית מאליה, ובשם קנים בכדי לייבש ולא לצל — היה מעשה מצד האדם, אבל הוי מעשה בפסול דבעי מעשה לשם צל ומפסיל דבעי תעשה לשם צל, ולא מן העשוי בפסול, ועתה רוצה להשתמש לשם סוכה, ומכיון דהעשייה בפסול, הוי בכלל תעשה ולא מן העשוי ובמשנה בסוכה דף יא, א הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבה פסולה, ואם היה סיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה.

ובסוגיית הגמרא דנה הגמרא האם קציצה מהמחובר סגי להחשב מעשה הכשר להתיר הסכך, או בעי גם נענוע הסכך למעלה, ומבואר דרב מתיר בקציצה לבד,

מוריה, שנה עשרים ושש, גליון א—ג (שא—שג), שבט תשס"ד

קרבן בעלמא, ובוה אם קבען והוכשרו מפסל מטעם תעשה ולא מן העשוי, אבל היכא דהבגד והציצית והבית ראויים למזוזה והחסרון הוא בזמן שעדיין זמן לא הגיע אין כאן פסול של תעשה ולא מן העשוי.

ולכן בהטיל ציצית בלילה בשאלת הפמ"ג, או בהטיל ציצית בבגד שאול בתוך ל' יום, או קבע מזוזה בתוך ל' יום בשכר בית בחו"ל שהחסרון אינו בגוף הבית ורק במצב כזה עדיין אינו ראוי למצוות האלו, אין פסול של תעשה ולא מן העשוי.

ומבואר נמי הא דכתב בספר הר צבי סימן ז' דמביא בשם ספר ארצות החיים למלבי"ם בסוף סימן ח', דמסתפק במפקיר טליתו בעודו לבוש בו, וחזר וזכה בו, אם יצריך עוד פעם לברך עליו עוד פעם, ודן בספר הר צבי למה אין כאן פסול של תעשה ולא מן העשוי, וביאר מכיון שבשעת הטלת הבגד היה בכשרות אין כאן פסול של תעשה ולא מן העשוי.

ולדברינו אפי' בלא זה נמי לא מפסל מטעם זה דהרי אין כאן פסול בגוף הבגד ליפסל ודוקא בפסול הבגד הו"ל חסרון של תעשה ולא מן העשוי.

ויש להוכיח כן מהא דכתב המג"א בסימן י"ט סק"א דבתחילה הקשה האין מברכין לקבוע מזוזה לפני שנכנסים לדור והרי לא הגיע זמן החיוב, וכתב דברך כלל קובעין המזוזה לאחר שנכנס לדור בו, ואם קבע מקודם שדר בו כשנכנס לדור צריך לברך ברכה מיוחדת אשר קדשנו במצוותיו וצונו לדור בבית שיש בו מזוזה.

ובתשו' הרעק"א סו"ס ט' חידש עפ"י בשנוסע מביתו לכמה ימים כשחוזר לביתו שיברך, והיינו הברכה של בעל המג"א כן פ"י בפתחי תשובה סוף הל' מזוזה. ולבסוף מביא בשם הברכי יוסף בסימן י"ט דכתב בפשיטות דלא מצאנו ברכה אלא בשעת קביעת המזוזה ולא בשעה שאינו קבוע, והגרע"א דן שם במי שנכנס לדירה שכבר

מזוזת ביתך דכתיבת המזוזה וקביעה הוא על מזוזה הקבוע בבית, וע"ש בחתומות ראם שציין דברי רש"י וקושית הגר"י פיק על רש"י].

ובקריית ספר להמבי"ט כתב דפסול תעשה ולא מן העשוי במזוזה דלא כתיב בה לשון עשייה הוא רק מדרבנן ולא מד"ת.

והנה הפמ"ג סימן י"ח ס"ק א' באור"ח במ"ז מסתפק לפי מאן דס"ל דכסות יום בלילה פטור, אם הטיל ציצית בבגד בלילה שהוא זמן פטור אם מפסל מטעם תעשה ולא מן העשוי, או דלמא כיון שאין כאן מחוסר מעשה אלא מחוסר זמן, ולילה לאו מחוסר זמן, לא מפסיל מטעם תעשה ולא מן העשוי. ולמסקנא נשאר דאין פסול של תעשה ולא מן העשוי במחוסר זמן ולא מפסל בהטיל בלילה.

ובספר מנחת חינוך מצוה תכ"ג מסתפק בדין שכר בית בחו"ל בתוך שלשים יום דפטור ממזוזה, אם קבע בו מזוזה ונשאר לגור בבית אחר שלשים יום אם מפטר ממזוזה, או כיון שקבע המזוזה בהיותו פטור הוי בכלל תעשה ולא מן העשוי וכתב ואפשר כיון דהוא רק מחוסר זמן אינו מיקרי מן העשוי והביא דהאחרונים חקרו בציצית הנעשים בלילה וע"ש, וכן בספר בית מאיר באור"ח סימן י"ח דן בלבש טלית שאולה בתוך ל' יום דפטור מציצית, והטיל בו ציצית ונשאר הטלית אצלו יותר משלשים יום אם מפסל מטעם תעשה ולא מן העשוי.

והנראה לומר בזה דהנה פסול דתעשה ולא מן העשוי מצאנו דוקא היכא דחסר בגוף התפץ, דהיינו שהתפץ אינו ראוי למצוה כגון בסוכה שהסכך מחובר דפסול, או בציצית שהחוטין מחוברין. או טלית בת ג' כנפות בגמרא מנחות בדף מ, ב, דהבגד ל"ה ראוי להטיל בה ציצית, וכן כשקבע המזוזה על מזוזת הבית בעוד של"ה מחובר לבית שעדיין אינו נקרא מזוזות ביתך, אלא

היה דר שם מישוהו אחר מקודם דצריך לברך ברכה בכניסתו דזה לו מצוה חדשה, ואחר שהביא דברי הברכ"י כתב דלפי"ד אי"צ לברך עוד. ועי' במסכת מזוזה להגרח"ק סימן רפ"ו בשעה"צ אות ק"ס.

והנה יש לעיין בדברי המג"א שכתב דצריך לברך ברכה מחודשת, ולמה לא כתב דצריך להוריד המזוזה ולקבוע מחדש מחמת פסול של תעשה ולא מן העשוי, ובשלמא בציור של הגרע"א שנכנס לגור בבית שיש בו מזוזה מקודם, שנעשה קביעות המזוזה בכשרות אין כאן פסול של תעשה ולא מן העשוי אבל בנדרון המג"א שקבע המזוזה בעוד שלא דר בה, למה לא יתחייב להוריד המזוזה ולקבוע מחדש.

חזינן מכאן כיון שהפסול ל"ה בגוף הבית ובמה שלא דר בה אין כאן חסרון בבית, אלא הדין שכ"ז שלא דרים אין חל תוכה על אף אחד לקבוע מזוזה, אבל אין כאן חסרון בגוף הדבר, לכן אין כאן פסול של תעשה ולא מן העשוי.

והנה כתב בהג"א בפרק קמא דסוכה בסימן כ"ג מכאן אומר רבינו ברוך מרגנשבורג שאם עשה סוכה בתוך הבית תחת התקרה, ואח"כ הסיר התקרה דפסולה דהתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי, והרב יצחק הלבן הכשיר דאין שייך לומר תולמה"ע אלא היכא דגוף הסוכה היה בפסול כגון גפן ודלעת וקיסוס מחוברים, אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר, אלא שהתקרה גורמת לו, ה"נ דכשירה אחר שהסיר התקרה, וכן הוא כדבריו (מא"ז).

ובב"י בסוף סימן תרכ"ו מביא מצאתי כתוב (מהר"ם בר ברוך דפ' סי' קס"ב) סוכה תחת הגג אומרים העולם שאסור לעשות קודם שיסירו הגג מעליה משום תעשה ולא מן העשוי, והרב אלחנן פירש דוקא גבי סוכה ישנה שייך לומר תעשה ולא מן העשוי, אבל כה"ג לא ראייה לדבר מהא דאמרינן סוכה שהיא למעלה מעשרים אמה

ימעט (מלמטה בתבן ועפר) ולא אמרינן לסלק הסכך קודם שיסיר הגג מעליה. ולכאורה מה שאמרנו דאם הפסול לא בגוף הסוכה ל"א דין של תעשה ולא מן העשוי, תלוי במחלוקת המהר"ם עם ר"י הלבן והרב אלחנן דלמהר"ם אמרינן בה פסול דתולמה"ע, לא כן לשיטת הר"י הלבן והרב אלחנן כל היכא דל"ה פסול בגוף הסכך, אין בה פסול של תולמה"ע, אבל אפש"ל בנדרון דידן כשמטיל ציצית בלילה או בשכר בית בחו"ל וקבע מזוזה תוך שלשים יום לכו"ע אף לשיטת המהר"ם בר ברוך לא תהא בה פסול של תולמה"ע, דס"ל למהר"ם דלסכך תחת הגג העומד שם ל"ה כלל שם סוכה וסכך דאין הסכך מועיל כלום לצל אם תקרה עליה, ול"ה שם סכך לכן בהוריד התקרה ונעשה ממילא שם סכך, הו"ל פסול של תולמה"ע, משא"כ בציצית בלילה וכיוצ"ב דאין שום פסול בציצית לכו"ע ל"ה פסול משום תולמה"ע. והב"י בסו"ס תרכ"ו מביא בשם הארחות חיים (הל' סוכה סי' כ"ו) נוכל לומר שאלו העושים סוכתם בתוך הבית ואין מסירין הרעפים עד אחר סיכוך הסוכה, שאי"צ לנענע הסיכוך אחר כך משום תעשה ולא מן העשוי לפי שהסרת הרעפים ופקפוק הדופן הוא המעשה להכשיר הסיכוך הנעשה בפיסול, וכ"ה הוא שם בדרכי משה בשם הכל-בו בשם בעל ההשלמה דהסרת הגג הוא המעשה להכשיר הסיכוך שנעשה בפסול, וכן לענין סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה, דעשיית האיצטבא הוי מעשה להכשיר הסכך, והיינו דחולקים הם על שיטת הר"י הלבן וס"ל דצריכים מעשה להכשיר הסכך, וחולקים נמי על שיטת מהר"ם, דהוא ס"ל דבעי לנענע הסכך דבכדי להכשיר הסוכה כמו בענפים מחוברים על הסכך וקצצו, והם ס"ל כיון שסוכ"ס אין כאן פסול בגוף הסכך סגי במה שמסיר התקרה ליחשב למעשה להכשיר הסכך.

מוריה, שנה עשרים ושש, גליון א—ג (שא—שג), שבט תשס"ד

דמהני, ה"ה הורדת האילנות מהני וכ"כ הרמ"א ואם כפף האילנות לצדדים נראה דתלוי בשיטת הב"ח והמג"א, דלהב"ח דפתיחת הגג לא מהני משום דשם הביא הסכך, ובסוכה מיוחדת תחת הגג מועיל בפותח התריס למעלה ה"ה דיועיל לכפוף הסכך לצדדין, אבל להמג"א דפתיחת הגג לא סגי להקרא מעשה, אפי' בבונה סוכה תחתיו, ה"ה לא מהני כפיפת הענפים לצדדין. ואולם השעה"צ סי' תרכ"ו ס"ק כ"ו כתב לבאר דעת המג"א דפתיחת הגג לא מהני משום דעשוי לפתיחת הגג ע"י הצירים אפשר דכפיפת הענפים דלא עשוי לכך מועיל להחשב מעשה להכשיר את הסוכה שלמטה, וכן הבכורי יעקב הסביר בסו"ס תרכ"ו כן את המג"א.

והנה כתב המג"א בסימן תרכ"ו ס"ק ז' והעתיקו המ"ב בס"ק י"ט דאפי' לדעת המתמירין בסידור הסכך תחת הגג הנפתח, אבל אם סידר הסכך בשעה שהגג היה פתוח ונסגר בגלל הגשם, ושוב נפתח, כיון שהסכך נעשה בכשרות, אין כאן משום ^{מחלוקת} תולמה"ע, ודומה כמי ששם סדין על הסכך הכשר, דמוריד הסדין והסוכה כשירה, ומכח דין זה נעשה בכשרות, פסק בסדור "דרך החיים" והובא בפתחי תשובה יור"ד סימן רפ"ו ס"ק י"ד אהא דפסק שם הש"ך בס"ק כ"ה דלשיטת הרמב"ם דבעי דלת לחיוב מזוזה אם תלה המזוזה בלא דלת בלא ברכה, כשתולה הדלת יטלנה ויחזור ויקבענה בלא ברכה, וע"ש, ואהא כתב שם בפתחי תשובה, דאם קבע המזוזה בהכשר בשעה שהיה בו דלת ושוב הוריד הדלת או שנשבר הדלת וקבע אח"כ דלת, אי"צ להוריד המזוזה ולקבוע מחדש, דאין כאן פסול של תולמה"ע כיון שבהכשר נעשה, והוי כמו שסדר הסכך וסגר הגג ושוב פתח הגג דכשר לכו"ע, וכ"כ בספר ארבעה טורי"א בפתחי תשובה ס"ק י"ג.

ובתשובת כת"ס בסימן קל"ט בחלק

ואמנם נשאר במה שאמרנו לעיל דרך בסוכה תחת התקרה ס"ל דבעי מעשה להכשירן והוא הסרת התקרה, אבל בציצית כלילה או בקבע מזוזה בתוך שלשים לשכירתו לא צריכים שום מעשה להכשיר הציצית והבית למזוזה.

ואחר שכתבנו דהאו"ז בשם הר"י הלבן ס"ל דלהכשיר את הסוכה שעשאוה תחת הגג לא צריך שום מעשה להכשירו, והכל בו והאורחות חיים ס"ל דבעי מעשה להכשיר הסוכה והסרת התקרה הוא המעשה יש להעיר על דברי המג"א בסימן תרכ"ו סעיף ז', אהא דכתב הרמ"א וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, והביא בשם הב"ח להחמיר, ולא דמי להא דרמ"א בסעיף ב' דכתב דמותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אחר כך ולא מיקרי תעשה ולא מן העשוי הו"א ואין הפסול בסכך עצמו וכתב הב"ח לחלק משום דשם בונה סוכה שלמה תחת התקרה, אבל כאן שם הסכך במקום הגג אין שם סוכה עליה עד לאחר שסלק את הגג למעלה, וע"ז כתב המג"א שזהו דוחק, ותי' חילוק אחר דשם מסיר את התקרה לגמרי הוי מעשה להכשיר, אבל הכא בפתיחת הגג ל"ה מעשה מספקת להכשיר. ונראה דהמעייין בב"ח הביא בשם המהרי"ל דהקשה על המחמיר מדברי האור זרוע, והרי האור זרוע לא מצריך כלל מעשה להכשיר סוכה תחת הגג ולכן צריך הב"ח לתרץ כפי דרכו, משא"כ המג"א מתרץ דשם הוי מעשה גמור הוא לפי בעל ההשלמה והאורחות חיים והכל-בו דבעי מעשה ובזה מחלק בין מעשה גמור לאינו גמור, והמהרי"ל לא הזכירם כלל אלא דברי האו"ז, ולכן מתרץ הב"ח תירוץ המתאים לשיטת האור זרוע.

והנה בעשה סוכה תחת האילנות וקצץ את הענפים נראה דהוי כמו סוכה תחת התקרה דכתב הרמ"א דאם מוריד התקרה

העשוי, אע"פ שראשונות בהכשר נעשה, מבואר דהיכא דנעשה פסול בגוף הדבר, לא מועיל סברת שבהכשר נעשה. ויש לעיין בשיטת הרמ"א שהיא שיטת הרא"ש שם, וע"ש בהגהות רעק"א שהוכיח כן נמי מדברי הט"ז סימן י"ב סק"ג שכל שהפסול בגופו לא אמרינן בהכשר נעשה.

וא"כ יש לעיין טובה בשיטת הדה"ח לענין הורדת דלת של בית ושוב תקנוה דכתב דלית בה פסול של תעשה לא מן העשוי כיון שבהכשר נעשה, והרי בפסול הגוף לא אמרינן הא דבהכשר נעשה.

ויש לבאר בזה דהנה בהלכות ציצית מבואר א. אם היה בגד בת ארבע כנפות עם ציציות, וכנף אחד נעשה עגול ושוב אין כאן בגד בת ארבע כנפות, וכשנתקן הבגד ונהיה בת ארבע כנפות, צריך להחזיר את כל הציציות ולחזור ולקשרם, והוא משום תולמה"ע, ובזה לא אמרינן כיון דבהכשר נעשה שוב אין פסול בזה, והטעם כיון שהכנפות בטלו הוי פסול בהבגד, וע"י בזה בסימן י' סעיף ה' ובמ"ב ס"ק י"ב.

ובסימן י"א סעיף ט' י' מבואר דמן הדין צריך להטיל הציצית לא פחות מאגודל עד הכנף מדכתיב על הכנף ולא תחת הכנף, ואם בשעת העשייה היה השיעור ונתקן מחוטי הערב, וה"ה אם נקרע הנקב עד שע"ז לא נשאר בו כשיעור כשר והטעם דכתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לא הקפידה תורה אלא שבשעת עשייה יהיה הכנף ולא אח"כ, כ"כ הלבוש, מבואר בזה דאם הדין הוא לא בהבגד ולא בציציות אלא המקום שמטילין בו הציצית, דינו רק בשעת עשייתו, ובזה אפי' לא תקנו ג"כ כשר, אשר לפי"ז יש מקום לבאר את שיטת הדרך החיים בהלכות מזוזה דס"ל דהא דבעי דלת במזוזה, הוא לא דין בבית ולא דין בשער דבלא דלת ל"ה בית ול"ה שער, אלא דין הוא במקום קביעות המזוזה, הוא במקום שיש בו דלת והוי כשיעור נקב בכנף

יור"ד השיג על המג"א וכתב דהורדת דלת הבית לא דמי לשם סדין על הסכך והורידו, דשם אין שום פסול בגוף הסכך, אבל בהורדת דלת, להך דעה דבית בלא דלת פטור ממזוזה, כשנוטל הדלת נתבטל עשייה ראשונה לגמרי, דאין כאן בית שמחויב במזוזה, וכשחוזר ונותן הדלת הוי תולמה"ע, ולכן יש להוריד את המזוזה ולקבוע מחדש, ויש להוסיף בדבריו במש"כ שבת בלא דלת אין לו שם בית א"כ בפתח של חצר שאין בו דלת יתחייב גם לפי"ד הרמב"ם במזוזה. והרי כאן ל"ש לומר דאין כאן בית, ועכצ"ל דשער חצר בלא דלת — אין לשער שם שער — דשער הוא עם דלת, וכ"כ במסכת מזוזה להגר"ח בענינים בסי' כ"ה (עמוד מ"ד בסוף העמוד) דבלא דלת אין לו שם שער ופטור לפי הרמב"ם.

ויש להביא ראיה לדברי הכת"ס נגד שיטת הדה"ח עפ"י יסוד דברי המג"א ממג"א עצמו בסימן כ"ג סק"א אהא דכתב השו"ע דיש נכנסים לביה"ק עם ציציות מגולות ובכדי שלא יהא לועג לרש קושרים את ב' הציציות ביחד וחושבים הם שהציציות נפסלות בכך וע"ז כתב הב"י ולא הועיל כלום בתקנתו, וכתב המג"א א. דקשירה ל"ה חיבור כלל. ב. דאם לדעתם הוי חיבור, שוב הוי כשמתירין הוי פסול של תעשה ולא מן העשוי, והלבוש כתב דלית בזה משם תולמה"ע כמ"ש בסי' תרכ"ו ברמ"א בסעיף ג' דאם מסיר הגג שעל הסוכה ל"ה פסול תעשה ולא מן העשוי, וע"ז השיג המג"א דל"ד לסוכה דשם אין הפסול בגוף הסוכה רק בדבר אחר המונעו לכן כשמסירו כשר, אבל הכא כשקושר הציצית לדעתם הוי פסול בגופו וכתב דכן מוכח מסימן י' סעיף ו' דשם איתא אם הטיל ציצית על ציצית ע"מ להוסיף על הציציות דעובר על בל תוסיף, אם הוריד אח"כ אחת מהציציות ונשארו הראשונות מיפסל משום תעשה ולא מן

מוריה, שנה עשרים ושש, גליון א—ג (שא—שג), שבט תשס"ד

פתח שאין לו דלת פתח מיקרי שער לא מיקרי, והחיוב תלוי בשער כפשטיה דקרא, וא"כ ס"ל להדה"ח כיון שלשער היה דלת בשעת קביעות המזוזה מיקרי השער בשם שער ולא בשם פתח, ואם קרה שנשבר הדלת או הורידו הדלת ושוב שמו הדלת לא נתבטל שם שער מהמקום הזה דאם לעולם לא ישימו הדלת נהפך משם שער לשם פתח אבל בהחזירו הדלת לא נתבטל מהמקום הזה שם שער ולכן לא מפסיל משום תעשה ולא מן העשוי ולא דמי לפסול ציצית בגופיה או פסול בית בגופיה.

ונכון שפיר לתרץ ולבאר שיטתו. אבל לפי דברינו ^{ההנהגה} קשה דשער שהיה לו דלת והורידו, וקבע אז מזוזה על פתחו, ושוב שמו הדלת נאמר דכשר כיון דהיה פעם שער וכן אח"כ, מיקרי בשעריך, וכשר לקבוע אפילו שכעת אין שער, וצ"ע בזה.

וכמו שם אין פסול של תולמה"ע, ה"ה במזוזה בלא דלת אם היה דלת ובהכשר נעשה אין פסול של תולמה"ע.

אמנם קשה דהנה הרמב"ם בפרק ששי מהלכות מזוזה הלכה א' כתב עשרה תנאים יש בבית ואח"כ יתחייב הדר בו לעשות מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה, ואלו הן תהיה לו תקרה וכו' ויהיו לו דלתות וכו'. מכאן בזה דדין דלתות הוא דין בבית או בשער שהוא בעיקר דין, ובחסר דלת חסר בגוף בית שלא ניתן בו לקבוע מזוזה.

ואפש"ל בזה דהנה הכס"מ בפ"ו הלכה ה' בהא דכתב הרמב"ם ומעמידין הדלתות ואח"כ קובעין את המזוזה, הביא תשובת הרמב"ם לחכמי לונל דביאר טעמו דבחז"ל איתא ^{הנהגה} דאחד שערי בתים ואחד שערי מדינות, ולא אמרו אחד פתחי בתים, שכל

הודעה ובקשה

נמצאים עתה בשלבי עיבוד ועריכה חידושי תשובות הגהות ודרשות מגאוני ישראל:

- א. רבי אברהם ברוידא.
- ב. רבי יהונתן אייבשיץ [הופיעו ט' כרכים].
- ג. רבי מאיר פישלס [הופיע כרך אחד].
- ד. רבי לייב פישלס.
- ה. רבי יחזקאל לנדא - ה"נודע ביהודה" [הופיעו ח' כרכים].
- ו. רבי זרח איידליץ.
- ז. רבי יעקב גינצבורג מח"ס "זרע יעקב".
- ח. רבי מיכאל בכרך [הופיעו ב' כרכים].
- ט. רבי אלעזר פלעקלס מח"ס "תשובה מאהבה".
- י. רבי בצלאל רנשבורג [הופיע כרך א'].

כל היודע על מקום הימצאם של כתבי-יד, או כל מידע אחר הקשור לתולדות הגאונים הנ"ל או כתביהם, מתבקש להודיע ל: -

מכון ירושלים
מפעל תורת חכמי פראג
ת.ד. 100, ירושלים